

зовнішніх платформах дистанційного зв'язку. В ІТ-книзі учитель має доступ до повної інформації про результати автоматичного оцінювання уроків, включно з відповідями учнів на окремі завдання, а також може виставляти оцінки за роботи, що потребують перевірки «вручну» та коментувати їх.

У 2022/23 навч. році ІТ-книгою користувалося більше ніж 25 000 учнів, зокрема й учні, що виїхали за кордон. Інтерактивний підручник з інформатики дав їм можливість не відчувати себе відірваними від колективу, а навчатися так само, як і всі інші учні. Цікавим є досвід польської установи дистанційної шкільної освіти Fundacja Edu SEN. У 2022/23 навч. році в ній навчалося кілька сотень українських учнів, яким інформатику викладала українська вчителька. ІТ-книга була базовим навчальним засобом, що дав можливість не лише подолати проблеми дистанційного навчання, а й досягти певних переваг порівняно із очним навчанням, наприклад, в одному класі могло навчатися до 100 учнів водночас. Загалом досвід використання в умовах воєнного стану інтерактивного онлайн-підручника з інформатики «ІТ-книга» свідчить про його ефективність як засобу подолання освітніх втрат.

Таким чином, комбінуючи використання різних засобів інформаційних технологій та ресурсів мережі «Інтернет», можемо досить швидко та максимально ефективно організувати освітній процес з метою компенсації освітніх (зокрема начальних) втрати. Стосується це не лише предмету «Інформатика», але й інших шкільних предметів, для яких також можна вибрати добір аналогічних інформаційних ресурсів. Головне при цьому раціонально й педагогічно виважено спланувати методику та послідовність використання цих засобів у структурі навчальної діяльності учня.

7.6. ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

 Гупан Н. М.,
  Малієнко Ю. Б.,
  Мороз І. В.,
  Мороз П. В.,
  Пометун О. І.,
  Ремех Т. О.,
  Сєрова Г. В.

Нині проблема навчальних втрат і навчальних розривів в нашій країні є вкрай гострою й потребує якнайшвидшого напрацювання комплексу дій, спрямованих на її розв'язання. Під освітніми втратами розуміємо втрати в навчанні, що пов'язані з когнітивними навичками учнів, прогалинами в знаннях, недосягненням ними очікуваних результатів навчання, визначених освітніми програмами тощо.

Зосередження на навчальному компоненті освіти зрозуміле, адже, по-перше, цей аспект підлягає об'єктивному вимірюванню, а по-друге, навчальні втрати можуть мати найбільш відчутні наслідки як на рівні індивіда, так і на рівні суспільства.

Такі втрати розуміємо як: 1) втрату знань і навичок або відхилення в академічному прогресі учня, що найчастіше пов'язано з перервою у формальній освіті, пропусками занять тощо; 2) різницю між тим, чого навчився учень, тобто досягнутим ним академічним прогресом, і тим, чого учень мав би навчитися на певному етапі свого навчання, наприклад, у певному віці, на рівні певного класу тощо.

Визначення наслідків, спричинених навчальними втратами, у ближній і довгостроковій перспективі передбачає передусім наявність об'єктивних даних щодо того, що було втрачено/недоотримано. Для цього треба мати об'єктивні дані щодо актуального рівня навчальної успішності учнівства (наприклад, інформацію щодо навчальних результатів з того чи іншо-

Діагностика та компенсація освітніх втрат

го предмета на відповідному рівні освіти, які досягнуті учнем на сьогодні) та порівнювати їх із вимогами до навчальних результатів, зафіксованих у чинних навчальних програмах. Після отримання таких даних варто приймати рішення щодо способів компенсації навчальних втрат учнями в індивідуальному порядку чи в колективному навчанні.

Очевидно, що повністю опанувати навчальний матеріал, передбачений навчальною програмою в додатковому навчанні (а саме так можливе подолання освітніх втрат), не є реальним. Тому, на нашу думку, для компенсації навчальних втрат учнів з історії в кожному класі/курсі історії бажано максимально оптимізувати це завдання, а саме визначити ті навчальні результати, без яких неможливо продовжувати успішне навчання предмета й завершити повний цикл 11-річної освіти з історії. Визначити такі результати можна на основі аналізу чинних програм. Такий підхід забезпечить, з одного боку, часткове надолуження учнями відсутніх у них знань і вмінь, що дасть змогу їм орієнтуватись у предметі й продовжити навчання історії в наступному навчальному році, з іншого – не створить ситуацію перевантаження учнів навчальним матеріалом. Учителю при цьому матиме змогу зосередитись на найважливіших аспектах історії, оптимізувати час на вивчення конкретних тем (що є особливо важливим в умовах загального браку часу на навчання) і водночас зберегти логіку та послідовність вивчення матеріалу. Це також спростить для вчителя структурування навчального матеріалу відповідно до особливостей та умов навчання конкретного учня або групи учнів у конкретному освітньому закладі та розподілі/перерозподілі часу, який необхідно відвести на вивчення кожної з тем.

З метою виокремлення важливих (ключових) навчальних результатів опанування змістом кожного з курсів історії розроблено так звані «карти очікуваних результатів». Вони подані у вигляді таблиць, де у першій колонці запропоновані сюжети предметного змісту (основні ідеї/змістові лінії, що замінюють деталізований зміст), а в другій колонці визначені результати, які мають бути перевірені під час процесу усунування навчальних втрат (перелік умінь, що мають продемонструвати учні). карти очікуваних результатів укладено на основі чинної програм и «Всесвітня історія. Історія України. (Інтегрований курс). 6 клас. Всесвітня історія. 7–9 класи. Історія України. 7–9 класи. Всесвітня історія. 10–11 класи. Історія України. 10–11 класи»¹.

Пропонований варіант виокремлення в навчальній програмі курсу історії ядра знань та основних очікуваних результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів допомагає вчителю в процесі подолання навчальних втрат:

- зберегти уявлення учнів про цілісний історичний процес у певній логіці через основні історичні сюжети, що складають основу змісту всього змісту шкільної історії;
- сформулювати/розвинути в учнів основні предметні й наскрізні уміння; засвоїти програмовий матеріал при збереженні достатнього рівня освіти (знань і вмінь) учнів;
- уникнути перевантаження та стресу учнів в умовах воєнного стану.

На основі пропонованих карт очікуваних результатів учитель може використати різні способи діагностики/оцінювання рівня освітніх втрат учнів, запропонувавши їм інструменти самооцінювання (наприклад, аркуші самооцінювання чи самоаудит), виконання учнями тестів, творчих завдань, усне/письмове опитування (контрольна робота) тощо. Деякі варіанти діагностувальних робіт подані в рекомендаціях як приклад після вміщених карт очікуваних результатів.

¹ Всесвітня історія. Історія України. (Інтегрований курс). 6 клас. Всесвітня історія. 7–9 класи. Історія України. 7–9 класи. Всесвітня історія. 10–11 класи. Історія України. 10–11 класи. Навчальні програми для закладів загальної середньої освіти. Київ: HREC PRESS, 2022. 260 с.» URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/Navch.progr.2022.WH.HU.6-11.pdf>.

Після з'ясування конкретних навчальних втрат окремих учнів або класу в цілому вчитель може визначитись, у погодженні з іншими педагогами й адміністрацією освітнього закладу, яким чином він запропонує учням ліквідувати прогалини, що виникли: у процесі самостійної роботи, додаткових занять, консультацій тощо. Учитель також зможе визначитись з обсягами навчальних завдань, часом, що необхідний для такої роботи тощо.

КАРТИ ОЧІКУВАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Історія України, 7 клас

Розділ програми	Очікувані результати
<p>Розділ 1. ВИНИКНЕННЯ РУСІ-УКРАЇНИ Основні ідеї/змістові лінії: виникнення Русі як державного утворення/ киеворуської державності</p>	<p>пояснювати поняття «русь» як етнонім, самоназву військово-торгової групи норманів, яка осіла на Середньому Подніпров'ї; «данина», «дружина», «князь», «печеніги», «Русь» («Русь-Україна»), «хозари», «язичництво»</p> <p>визначати передумови утворення держави у слов'ян, які жили на теренах сучасної України (показувати на карті)</p> <p>характеризувати роль міста Києва у виникненні Русі</p> <p>оцінювати діяльність (політичну, господарську, культурну, релігійну та ін.) літописних князів/княгині середини IX–X ст.</p>
<p>Розділ 2. РУСЬ-УКРАЇНА НАПРИКІНЦІ X – У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XI ст. Основні ідеї/змістові лінії: місце Русі-України серед європейських держав після прийняття християнства</p>	<p>пояснювати поняття «берестяна грамота», «бо-яри», «графіті», «ікона», «митрополія», «мозаїка», «собор», «шлюбна дипломатія», «фреска»</p> <p>визначати причини і наслідки впровадження християнства як державної релігії Русі-України, місце Русі-України серед європейських держав після прийняття християнства</p> <p>характеризувати Русь періодів правління Володимира Святославовича та Ярослава Володимировича як ранню середньовічну державу</p> <p>оцінювати історичне значення впровадження християнства як державної релігії Русі-України і утворення Київської митрополії</p>
<p>Розділ 3. РУСЬ-УКРАЇНА У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XI – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIII ст. Основні ідеї/змістові лінії: передумови, причини, сутність поліцентричності Русі-України, розвиток соціальних відносин, господарства та культури Русі-України у другій половині XI – першій половині XIII ст.</p>	<p>пояснювати поняття «поліцентричність руської державності», «адміністративно-територіальні утворення – «землі», «половці», дату першої писемної згадки слова «Україна» та версії його значення</p> <p>визначати передумови, причини, сутність поліцентричності Русі-України</p> <p>характеризувати правління наступників Ярослава Володимировича (Мудрого) як процес виникнення самостійних адміністративно-територіальних утворень («земель»), де загосподарювали представники Мономаховичів, Олеговичів, Ростиславовичів та ін.</p> <p>оцінювати вчинки і риси характеру Володимира Всеволодовича (Мономаха), Ігоря Святославовича за пам'ятками «Повчання дітям», «Слово про похід Ігорів» та ін. джерелами</p>

Діагностика та компенсація освітніх втрат

<p>Розділ 4.</p> <p>ВОЛИНЬ І ГАЛИЧИНА КІНЦЯ XII – СЕРЕДИНИ XIII ст. ВОЛИНСЬКО-ГАЛИЦЬКЕ КНЯЗІВСТВО («ДЕРЖАВА РОМАНОВИЧІВ») СЕРЕДИНИ XIII–XIV ст.</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: утворення Волинсько-Галицького князівства («держави Романовичів»), особливості політичного устрою, господарського розвитку і культури русько-українського суспільства як визначальних умов збереження його самобутності під час монгольського завоювання</p>	<p>пояснювати поняття «баскак», «король», «хан», «ярлик»</p>
	<p>визначати напрямки походів монголів на Русь-Україну, особливості підпорядкування Волинсько-Галицького князівства («держави Романовичів») та інших князівств Русі-України Монгольській імперії (улусу Джучі/Золотій Орді)</p>
	<p>характеризувати внутрішню та зовнішню діяльність князя/короля Данила</p>
	<p>оцінювати історичне значення коронування Данила Романовича, вплив культур країн Центральної Європи на повсякденне життя і розвиток мистецтв у Волинсько-Галицькому князівстві («державі Романовичів»)</p>
<p>Розділ 5.</p> <p>РУСЬКІ ЗЕМЛІ В СКЛАДІ СУСІДНІХ ДЕРЖАВ (СЕРЕДИНА XIV – ПОЧАТОК XVI ст.). КРИМСЬКЕ ХАНСТВО</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: Інкorporація руських земель до складу Великого князівства Литовського, Польського королівства та інших держав як династичне успадкування та/або територіальні здобутки</p>	<p>пояснювати поняття «еліта», «самоврядування», «султан», «шляхта»</p>
	<p>визначати особливості державних устроїв Великого князівства Литовського, Польського королівства; становища руських земель у складі різних держав; передумови утворення незалежного Кримського ханства і встановлення над ним протекторату Османської імперії</p>
	<p>характеризувати особливості господарського і культурного розвитку, зокрема розвитку міст із магдебурзьким правом, у руських землях, що входили до складу Великого князівства Литовського, Польського королівства</p>
	<p>оцінювати впливи Кревської та Городельської уній на формування української політичної еліти у Великому князівстві Литовському, Польському королівстві, вплив європейської культури на культуру населення українських земель</p>

Всесвітня історія, 7 клас

Розділ програми	Очікувані результати
<p>Розділ 1.</p> <p>ПЕРШІ СЕРЕДНЬОВІЧНІ ДЕРЖАВИ</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: вплив Франкської та Візантійської імперій, Арабських халіфатів на становлення середньовічної цивілізації</p>	<p>пояснювати поняття «варварське королівство», «іслам», «Коран»</p>
	<p>визначати наслідки Великого переселення народів</p>
	<p>характеризувати особливість влади і суспільства у Франкській та Візантійській імперіях, перших Арабських халіфатах</p>
	<p>висловлювати аргументоване судження про історичне значення виникнення ісламу; діяльності Юстиніана I, Мухаммада, Карла Великого</p>

<p>Розділ 2. СЕРЕДНЬОВІЧНИЙ СВІТ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: середньовічне суспільство – суспільство з ієрархічно вибудованою соціальною структурою; зв'язок людини і природи; рух населення</p>	<p>пояснювати поняття «суспільний стан», «феод», «гільдія», «цех»</p>
	<p>визначати причини і наслідки внутрішньої і зовнішньої колонізації середньовічної Європи</p>
	<p>характеризувати основні стани середньовічного суспільства; повсякденне життя у феодальному замку, міському будинку (майстерня, крамниця), селянській господі</p>
	<p>висловлювати аргументоване судження про роль християнської церкви в Середньовіччі</p>
<p>Розділ 3. ЄВРОПЕЙСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО І ДЕРЖАВИ В X–XV ст.</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: суспільно-політичне життя європейських держав X–XV ст.; формулювання принципу недоторканності особи, становлення правової культури європейської цивілізації</p>	<p>пояснювати поняття «вікінги», «парламент», «Реконкіста», «хрестові походи»</p>
	<p>визначати причини і наслідки походів вікінгів; хрестових походів; Столітньої війни; особливості італійських торговельних республік (Генуя, Венеція)</p>
	<p>характеризувати напрями внутрішньої й зовнішньої політики європейських правителів: Генрі II Плантагенета, Луї XI, Ізабелль I і Фернандо II (на вибір)</p>
	<p>висловлювати аргументоване судження про історичне значення «Великої хартії вольностей», Реконкісти, діяльності Жанни д'Арк</p>
<p>Розділ 4. МАТЕРІАЛЬНИЙ І ДУХОВНИЙ СВІТ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: виникнення університетів, загальноєвропейських стилів архітектури і мистецтва; поширення впливу католицької та православної церков; зміни у світогляді, повсякденному житті в контексті Раннього Відродження</p>	<p>пояснювати поняття «інквізиція», «єресь», «готичний стиль», «романський стиль», «гуманізм», «Раннє Відродження», «університет»</p>
	<p>визначати причини і наслідки виникнення університетів; поширення ідей гуманізму і культури Раннього Відродження</p>
	<p>характеризувати вплив книгодрукування на розвиток європейської культури</p>
	<p>висловлювати аргументоване судження про значення технічних й наукових відкриттів/винаходів, досягнень митців Раннього Відродження; вплив церкви на культуру й освіту Середньовіччя</p>
<p>Розділ 5. КРАЇНИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ В X–XV ст.</p> <p>Розділ 6. СЕРЕДНЬОВІЧНИЙ СХІД (оглядово)</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: особливості суспільно-політичного, культурного життя країн Центральної та Східної Європи в X–XV ст. Досягнення середньовічної культури Індії, Китаю, Японії</p>	<p>пояснювати поняття «боярська республіка», «Грюнвальдська битва», «гусити», «індуїзм», «каста»</p>
	<p>визначати основні напрями внутрішньої та зовнішньої політики держав Центральної та Східної Європи; завойовницької політики турків-османів</p>
	<p>характеризувати наслідки панування монголів (Золотої Орди) для суспільств Східної Європи; особливості підпорядкування Московського князівства Монгольській імперії (Золотій Орді); пам'ятки культури середньовічних Індії, Китаю та Японії</p>
	<p>висловлювати аргументоване судження про вплив культурних досягнень середньовічних Китаю та Індії на формування європейського культурного простору</p>

Розділ програми	Очікувані результати
<p>Розділ 1. ЗЕМЛІ УКРАЇНИ В XVI – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII ст. Основні ідеї/змістові лінії: процеси політичного, соціально-економічного, культурного та релігійного життя на теренах ранньомодерної України</p>	<p>пояснювати поняття «колегія», «полемічна література», «сеймики», «слов'яно-греко-латинська школа», «унійна (греко-католицька) церква», «фільварок», «церковні братства» визначати територіальний поділ України на початок XVI ст., результати Люблінської унії, статус українських земель у складі різних держав в першій половині XVI ст. характеризувати місце українських земель в економічній системі Речі Посполитої та Європи оцінювати значення заснування Острозької слов'яно-греко-латинської школи та Київської (Києво-Могилянської) колегії</p>
<p>Розділ 2. СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА (XVI – ПЕРША ПОЛОВИНА XVII ст.) Основні ідеї/змістові лінії: становлення козацького стану як вихідців із різних соціальних груп із різною політичною культурою, цінностями та життєвими стратегіями</p>	<p>пояснювати «гетьман», «Запорозька Січ», «козак», «козацька рада», «козацькі клейноди», «кошовий отаман», «низове козацтво», «покозачення», «політична культура», «реєстрове козацтво», «уходництво» визначати причини та наслідки виникнення козацтва і козацьких Січей характеризувати традиції, звичаї й побут козаків, історико-культурні пам'ятки, пов'язані з козацтвом оцінювати історичних діячів (на вибір вчителя: Дмитро Гуня, Дмитро Вишневецький, Іван Сулима, Михайло Дорошенко, Павло Павлюк (Бут), Петро Конашевич-Сагайдачний, Северин (Семерій) Наливайко, Яків Остряниця (Острянин))</p>
<p>Розділ 3. КОЗАЦЬКА РЕВОЛЮЦІЯ СЕРЕДИНИ XVII ст. І ВІЙНА ЗА СУВЕРЕНІТЕТ КОЗАЦЬКОЇ ДЕРЖАВИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVII ст. Основні ідеї/змістові лінії: передумови, причини та наслідки козацької революції середини XVII ст. і війни за суверенітет козацької держави / еволюція повстання Богдана Хмельницького: від боротьби за станові права до війни за суверенну державу</p>	<p>пояснювати поняття «Військо Запорозьке/Гетьманщина», «Військо Низове Запорозьке/Запорозька Січ», «козацька держава», «козацька революція», «суверенітет», «Руїна» визначати кордони української козацької держави, основні напрямки походів і місця битв; українсько-московський договір 1654 р. характеризувати умови Зборівського і Білоцерківського договорів, «Березневих статей», Гадяцької угоди; передумови, причини і перебіг «Руїни» оцінювати військово-політичну діяльність таких історичних діячів, як Богдан Хмельницький, Дем'ян Многогрішний, Іван Богун та ін. (Іван Брюховецький, Іван Виговський, Іван Самойлович, Іван Сірко, Павло Тетеря, Петро Дорошенко, Юрій Немирич, Юрій Хмельницький)</p>
<p>Розділ 4. КОЗАЦЬКА УКРАЇНА (ГЕТЬМАНЩИНА) ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVII – ПОЧАТКУ XVIII ст. Основні ідеї/змістові лінії: Гетьманщина другої половини XVII – початку XVIII ст. як місце змагань за зміцнення інститутів держави і збереження державного суверенітету</p>	<p>пояснювати поняття «Генеральна рада», «генеральна старшина», «гетьман», «етнічна група», «займанщина», «козацька старшина», «політична еліта», «полк», «Слобідська Україна», «сотня» визначати адміністративно-територіальний устрій Гетьманщини, Слобідської України, Запорожжя (Війська Запорозького Низового) характеризувати нову політичну еліту – козацьку старшину та її роль у боротьбі за збереження і розбудову української державності оцінювати діяльність гетьманських і старшинських родин, зокрема їхніх представниць (Гелена Чаплинська, Ганна Сомко, Ганна Золотаренко)</p>

<p>Розділ 5. УКРАЇНА ТА РАНЬОМОДЕРНІ ІМПЕРІЇ XVIII ст. Основні ідеї/змістові лінії: основні віхи боротьби за збереження української державності</p>	<p>пояснювати поняття «академія», «гайдамаки», «козацьке бароко», «козацькі літописи», «паланка», «опришки»</p>
	<p>визначати причини і наслідки скасування гетьманства, ліквідації Запорозької Січі, приєднання Правобережжя, Поділля, Волині та Кримського ханства до Росії; вплив поділів Речі Посполитої на статус українських земель</p>
	<p>характеризувати колонізацію Росією Півдня України як знищення, привласнення, використання вже наявних на тих землях козацької, кримськотатарської, османської інфраструктури, господарства, здобутків</p>
	<p>оцінювати діяльність козацьких гетьманів і кошових отаманів, ватажків селянських виступів, діячів культури другої половини XVII – XVIII ст. (на вибір учителя: гетьмани Данило Апостол, Іван Мазепа, Іван Скоропадський, Кирило Розумовський, Павло Полуботок, Пилип Орлик, Семен Палій; кошові отамани Кость Гордієнко, Петро Калнишевський; керівники збройних виступів Іван Гонта, Максим Залізняк, Олекса Довбуш; діячі культури Григорій Сковорода, Феофан Прокопович)</p>

Всесвітня історія, 8 клас

Розділ програми	Очікувані результати
<p>Розділ 1. ВЕЛИКІ ГЕОГРАФІЧНІ ВІДКРИТТЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ КАПІТАЛІСТИЧНИХ ВІДНОСИН Основні ідеї/змістові лінії: вплив Великих географічних відкриттів на світобачення, господарське та суспільне життя населення Європи та Нового світу</p>	<p>пояснювати поняття «буржуазія», «зустріч цивілізацій», «капіталізм», «колоніальна імперія», «найманий працівник»</p>
	<p>визначати причини і наслідки Великих географічних відкриттів; масових міграцій європейців у XVI–XVII ст.</p>
	<p>характеризувати зміни в житті людей, пов'язані з Великими географічними відкриттями, створенням перших колоніальних імперій, поширенням мануфактур і найманої праці</p>
	<p>висловлювати аргументоване судження про основні політичні, економічні та світоглядні наслідки Великих географічних відкриттів; Конкісти для корінного населення Америки</p>
<p>Розділ 2. ВИСОКЕ ВІДРОДЖЕННЯ. РЕФОРМАЦІЯ В ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ Основні ідеї/змістові лінії: Ранньомодерна доба – період звільнення суспільного життя від церковного догматизму; Реформація й Контрреформація в Європі; Відродження, Бароко – інтелектуальні, мистецькі епохи ранньомодерної доби; народження нової європейської науки</p>	<p>пояснювати поняття «Високе Відродження», «Реформація», «Контрреформація», «протестантизм», «Бароко», «орден єзуїтів»</p>
	<p>визначати причини і наслідки Реформації та Контрреформації</p>
	<p>характеризувати основні ідеї вчень Жана Кальвіна і Мартіна Лютера; пам'ятки культури Відродження та Бароко; наукові та технічні досягнення</p>
	<p>висловлювати аргументоване судження про вплив доби Відродження та Бароко на розвиток європейської та світової культури</p>

Діагностика та компенсація освітніх втрат

<p>Розділ 3. ДЕРЖАВИ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ В XVI–XVII ст.</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: абсолютна монархія – перехідна форма від станово-представницької до сучасної (національної) держави; утвердження парламентаризму; Вестфальський мир – подія, що зумовила утвердження в міжнародних відносинах принципу державного суверенітету</p>	<p>пояснювати поняття «абсолютна монархія», «аристократична (шляхетська) республіка», «меркантилізм», «протекторат», «національно-визвольна війна», «протекціонізм», «революція»</p> <p>визначати причини і наслідки: Люблінської унії, національно-визвольної війни в Нідерландах, Англійської революції</p> <p>характеризувати політичний устрій західноєвропейських країн; діяльність володарів і державних діячів європейських країн XVI–XVIII ст.: Єлизавети I, Жана-Батиста Кольбера, Олівера Кромвелля (на вибір)</p> <p>висловлювати аргументоване судження про Вестфальський мир як подію, що заклала основи сучасного світового порядку</p>
<p>Розділ 4. ОСМАНСЬКА ІМПЕРІЯ. ДЕРЖАВИ СХІДНОЇ ЄВРОПИ В XVII–XVIII ст.</p> <p>Розділ 5. СХІДНИЙ СВІТ У XVI–XVIII ст. (оглядово)</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: XVI–XVIII ст. – епоха воєн за переділ Європи і світу; традиційний характер найбільших цивілізацій ранньомодерного Сходу: індійської, ісламської, китайської та японської</p>	<p>пояснювати поняття «Земський собор», «Росія», «самодержавство (абсолютизм)», «політика самоізоляції»</p> <p>визначати причини і наслідки османських завоювань в Європі, московської/російської воєнної експансії в Східній Європі, Північної війни; особливості життя народів Південно-Східної Європи під владою турків-османів</p> <p>характеризувати внутрішню й зовнішню політику внутрішню й зовнішню політику Речі Посполитої, Кримського ханства, Московського царства/Російської імперії в другій половині XVII–XVIII ст.; особливості культур народів Сходу, взаємин країн Сходу та Європи</p> <p>висловлювати аргументоване судження про діяльність Івана IV Грозного, Олексія Михайловича, Петра I; Сулеймана Пишного</p>
<p>Розділ 6. ЕПОХА ПРОСВІТНИЦТВА</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: епоха Просвітництва; початок індустріальної (промислової) революції; війна за незалежність США</p>	<p>пояснювати поняття «енциклопедисти», «індустріальна (промислова) революція», «класицизм», «Просвітництво»</p> <p>визначати причини і наслідки війни за незалежність і утворення США; реформ: Марії-Терезії та Йосифа II (Австрійська монархія), Катерини II (Російська імперія), насамперед для українських теренів</p> <p>характеризувати вплив Просвітництва та індустріальної революції на зміни у світогляді людей, економіці, соціальній структурі та повсякденному житті</p> <p>висловлювати аргументоване судження про діяльність Бенджаміна Франкліна, Джорджа Вашингтона, Тадеуша Костюшка (на вибір)</p>

Історія України, 9 клас

Розділ програми	Очікувані результати
<p>Розділ 1. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ НАПРИКІНЦІ XVIII – У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIX ст.</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: криза кріпосництва і початок індустріальної революції; початок національного відродження і Кирило-Мефодіївське братство</p>	<p>оперувати поняттями: «індустріальна революція (промисловий переворот)», «національна ідентичність», «національний рух» («національне відродження»);</p> <p>визначати економічні й соціальні зміни в українському суспільстві у першій половині XIX ст.</p> <p>пояснювати причини і сутність процесів національного відродження</p> <p>характеризувати діяльність і значення Кирило-Мефодіївського братства</p>

<p>Розділ 2.</p> <p>УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В СКЛАДІ АВСТРІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ НАПРИКІНЦІ XVIII – У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIX ст.</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: стан українських земель у складі Австрійської імперії; початки українського руху; Руська трійця; Весна народів 1848–1848 на українських територіях</p>	оперувати поняттями «будителі», «Весна народів», «освічений абсолютизм»
	характеризувати економічне і соціальне становище українського населення в Австрійській імперії
	описувати діяльність «Руської трійці» як прояву українського руху в Австрійській імперії
	визначити вплив подій «Весни народів» 1848–1848 рр. на українські території
<p>Розділ 3.</p> <p>ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ КІНЦЯ XVIII – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНІ XIX ст.</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: умови розвитку освіти й культури в Україні; вплив української літератури на процеси національного відродження</p>	оперувати поняттями «класицизм», «національна культура», «романтизм»
	визначити умови і особливості розвитку культури цього періоду
	описувати яскраві факти/явища культурного розвитку
	характеризувати вплив української літератури на процеси національного відродження
<p>Розділ 4.</p> <p>УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX ст.</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: ліквідація кріпацтва та реформи 1860–1870-х рр.; процеси модернізації в економіці і соціальній сфері; перехід українського національного руху на академічно-громадівський етап; хлопомани і громадівський рух; імперські репресії проти українського руху: Валувський циркуляр і Емський указ</p>	оперувати поняттями «громадівський рух», «земство», «індустріалізація», «інтелігенція», «урбанізація»
	характеризувати процеси ліквідації кріпацтва і здійснення реформ 1860–1870-х рр.
	описувати прояви модернізації в економіці і соціальній сфері
	характеризувати рух хлопоманів і громадівський рух як перехід національного відродження на академічно-громадівський етап
	визначити імперську сутність Валувського циркуляра і Емського указу
<p>Розділ 5.</p> <p>УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У СКЛАДІ АВСТРО-УГОРЩИНИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX ст.</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: національно-політичні й культурні течії в українському русі Галичини і Буковини: русофіли («москвофіли») і народовці («українофіли»); утворення політичних товариств і політичних партій; пореформені зміни в економіці і соціальній сфері; трудова еміграція</p>	оперувати поняттями «кооперативний рух», «народовці/українофіли», «нова ера», «органічна праця», «радикали», «русофіли/москвофіли», «український П'ємонт»
	пояснювати причини виникнення і різницю у поглядах москвофілів і народовців
	визначити причини і характеризувати процес виникнення політичних партій, прояви пореформених процесів в економіці і соціальній сфері
	Оцінювати значення національного руху і політичних партій у розвитку національної свідомості українців, роль кооперативного руху угуртуванні українського населення і розвитку економіки українських територій

Діагностика та компенсація освітніх втрат

<p>Розділ 6. УКРАЇНА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ Основні ідеї/змістові лінії: процеси модернізації економіки і виробництва; розвиток монополій; проведення в Україні столипінської аграрної реформи; політичний етап українського національного руху: політичні партії і національні організації; українці в Російській революції 1905–1907 рр.; імперська політика в 1907–1914 рр.</p>	оперувати поняттями «страйк», «народне віче», «монополія», «політизація національного руху», «ксенофобія»
	характеризувати прояви процесів модернізації економіки і виробництва, наводити приклади діяльності монополій
	характеризувати проведення столипінської реформи в Україні
	називати основні політичні партії і національні організації, що створені на початку ХХ ст. та основні програмові ідеї
<p>Розділ 7. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ В СЕРЕДИНИ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ ст. Основні ідеї/змістові лінії: вплив модернізації на культуру і повсякденне життя українців</p>	наводити факти участі українців у революції в Російській імперії 1905–1907 рр.
	визначати сутність імперської політики у революційний період (1907–1914 рр.)
	оперувати поняттями «емансипація», «меценат», «реалізм», «секуляризація», «український модерн/модернізм»
	характеризувати вплив модернізації на зміни у розвитку культури і повсякденному житті
	розпізнавати й називати пам'ятки культури цього періоду

Всесвітня історія, 9 клас

Розділ програми	Очікувані результати
<p>Розділ 1. ЄВРОПА В ЧАС ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ ТА НАПОЛЕОНІВСЬКИХ ВІЙН Основні ідеї/змістові лінії: Французька революція як поштовх до модернізації в соціальній та культурній сферах життя Європи</p>	пояснювати поняття «Священний союз»
	визначати вплив Французької революції й політики Наполеона I на розвиток європейських країн
	Характеризувати передумови, сутність та значення Французької революції
	оцінювати історичне значення Декларації прав людини і громадянина, Цивільного кодексу Наполеона
<p>Розділ 2. ЄВРОПА ТА АМЕРИКА В ДОБУ РЕВОЛЮЦІЙ І НАЦІОНАЛЬНОГО ОБ'ЄДНАННЯ (1815–1870 рр.) Основні ідеї/змістові лінії: вплив індустріальної революції в Західній Європі та «Весни народів» на суспільний розвиток світу</p>	пояснювати поняття «Весна народів», «індустріальне суспільство», «нація»
	визначати вплив індустріальної революції в Західній Європі на суспільний розвиток світу, життя та побут різних верств населення, довкілля в ХІХ ст.
	характеризувати становлення парламентської демократії в Європі; сутність та наслідки Громадянської війни в США
	оцінювати історичне значення «Весни народів»
<p>Розділ 3. МОДЕРНІЗАЦІЯ КРАЇН ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ В ОСТАННІЙ ТРЕТИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ ст. «ПРОБУДЖЕННЯ АЗІЇ» Основні ідеї/змістові лінії: вплив індустріалізації, монополізації провідних галузей економіки на суспільний розвиток світу; завершення формування індустріального суспільства в розвинених державах світу</p>	пояснювати поняття «дискримінація», «експансіонізм», «індустріалізація», «колоніальна імперія», «монополія», «пробудження Азії», «фемінізм»
	визначати причини і наслідки індустріалізації та монополізації провідних галузей економіки в країнах Європи та США; російських реформ 1860–1870-х рр.
	характеризувати тенденції суспільно-політичного та економічного розвитку країн Європи, США; сутність революції Мейдзі, Молодотурецької й Сінхайської революцій
	оцінювати вплив модернізаційних процесів у ХІХ – на початку ХХ ст. на суспільний розвиток світу; суперечливі наслідки колоніальної політики

<p>Розділ 4. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ ст.) Основні ідеї/змістові лінії: початок боротьби європейських держав, США та Японії за перерозподіл світу, формування військово-політичних блоків</p>	пояснювати поняття «військово-політичний союз/блок», «геополітика»
	визначати місце України в геополітичних стратегіях Російської, Німецької, Австро-Угорської імперій на зламі ХІХ–ХХ ст.
	характеризувати основні тенденції міжнародних відносин у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.
	оцінювати наслідки боротьби європейських держав, США та Японії за перерозподіл світу
<p>Розділ 5. РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ І ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ (КІНЕЦЬ ХVІІІ – ПОЧАТОК ХХ ст.) Основні ідеї/змістові лінії: зміни в культурі, повсякденному житті в контексті модернізації індустріальних суспільств</p>	пояснювати поняття «масове виробництво», «масова культура»
	визначати тенденції розвитку культури упродовж «довгого» ХІХ ст.
	характеризувати основні досягнення науки і техніки, зміни у світогляді й повсякденному житті в провідних країнах світу
	оцінювати вплив масового виробництва та науково-технічної революції зламу ХІХХХ ст. на людину, суспільство та довкілля

Історія України, 10 клас

Розділ програми	Очікувані результати
<p>Розділ 1. УКРАЇНА В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ Основні ідеї/змістові лінії: воєнні дії на території України в 1914–1917 рр.; українські січові стрільці; політика Російської та Австро-Угорської імперій на українських землях у 1914–1917 рр.</p>	оперувати поняттями «військове генерал-губернаторство», «депортація», «окупаційний режим», «Перша світова війна»
	розповідати про основні події Першої світової війни на українських землях на основі карти.
	описувати бойовий шлях легіону Українських січових стрільців
	характеризувати російський окупаційний режим на українських теренах, що належали Австро-Угорській імперії
<p>Розділ 2. УКРАЇНЬСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ, РОЗПАД РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ТА ПОСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ – УКРАЇНЬСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ Основні ідеї/змістові лінії: початок Української революції; Українська Центральна Рада (УЦР); українізація в російській армії, I, II, III Універсали УЦР; перша російсько-українська війна; IV Універсал: проголошення державної незалежності УНР</p>	оперувати поняттями «автономісти», «курултай», «національно-культурна автономія», «меджліс», «самостійники», «універсал», «червоний терор»
	пояснювати причини Української революції і постановня УЦР
	переказувати основний зміст Універсалів УЦР, пояснювати зв'язок кожного з них з тогочасною політичною ситуацією
	визначати передумови, характер і наслідки війни більшовицької Росії проти УНР.

<p>Розділ 3. У БОРОТЬБИ ЗА УКРАЇНСЬКУ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: внутрішня і зовнішня політика Української Держави (гетьманат Павла Скоропадського); антигетьманське повстання; відновлення УНР. Західно-Українська Народна Республіка: державне будівництво. Акт Злуки УНР і ЗУНР, його історичне значення Друга російсько-українська війна; створення УСРР/УССР; збройна експансія більшовицької Росії та окупація теренів УНР</p>	<p>оперувати поняттями «воєнний комунізм», «гетьманат», «Директорія», «київська катастрофа», «лінія Керзона», «націонал-комунізм», «політична еміграція», «продовольча розкладка», «реімперіалізація», «реквізиція», «терор», «червоний імперіалізм»</p> <p>встановлювати послідовність і синхронність подій Української революції та боротьби за українську незалежність</p> <p>характеризувати діяльність урядів УНР, Української Держави, ЗУНР</p> <p>пояснювати причини перемог і поразок українських політичних сил у боротьбі за українську незалежність</p> <p>пояснювати причини встановлення радянської влади на території України</p>
<p>Розділ 4. УКРАЇНА В СКЛАДІ ТОТАЛІТАРНОЇ ІМПЕРІЇ – СОЮЗУ РАДЯНСЬКИХ СОЦІАЛІСТИЧНИХ РЕСПУБЛІК</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: статус УСРР/УССР у СРСР/СССР; суспільно-політичне життя в УСРР; ліквідація багатопартійності; впровадження непу; політика «коренізації» («українізації»); форсована промислова індустріалізація в УСРР. Масові депортації, кампанія з розкуркулення, насильницька колективізація; Голодомор 1932–1933 рр. – геноцид українського народу; масштаби та наслідки Голодомору. Політичні процеси кінця 1920х – початку 1930-х рр.; масові репресії; «Розстріляне відродження»</p>	<p>оперувати поняттями «автокефальна церква», «Великий терор», «геноцид», «Голодомор», «депортації», «директивна економіка», «епоха Голодомору», «залежна територія», «коренізація», «культ особи», «політика творення голоду», «привласнення суверенітету», «радянські п'ятирічки», «розкуркулення», «розстріляне Відродження», «соціалістичне змагання», «соціалістичний реалізм», «сталінізм», «тоталітарна імперія», «українізація», «хлібозаготівлі», «чорна дошка»</p> <p>визначати: 1) методи, наслідки інкорпорації України до складу СРСР; 2) передумови, причини та масштаби соціально-економічних перетворень, масових репресій, нищення української інтелігенції</p> <p>надавати оцінку Голодомору як геноциду українського народу</p>
<p>Розділ 5. ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД. УКРАЇНСЬКА ПОЛІТИЧНА ЕМІГРАЦІЯ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: правовий статус і соціально-економічне становище українських земель у складі Польщі; суспільно-політичне життя в українських землях у складі Румунії. Правовий статус, суспільно-політичне й економічне життя в українських землях у складі Чехословаччини. Українська політична еміграція в країнах Європи</p>	<p>оперувати поняттями «екзил», «інтегральний націоналізм», «інтернування», «Карпатська Січ», «нансенівський паспорт», «національна кооперація», «політична еміграція», «русини», «східні креси», «український націоналістичний рух»</p> <p>характеризувати події політичного, соціально-економічного та культурного життя українських земель у складі Польщі, Румунії, Чехословаччини та УСРР у 1921–1939 рр.</p> <p>оцінювати діяльність УНДО, УНП, ОУН, української політичної еміграції</p>

<p>Розділ 6. УКРАЇНА В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: початок Другої світової війни; радянська окупація Галичини, Волині, Північної Буковини, Хотинщини та Південної Бессарабії. Передумови, початок німецько-радянської війни; окупація України військами Німеччини та її союзників. Нацистський «новий порядок» в Україні; Український визвольний рух. Поліська Січ. Українська повстанська армія (УПА) Бойові дії на території України наприкінці 1942–1944 рр. Вигнання німецьких військ та їхніх союзників з України Депортація кримськотатарського народу й інших етносів Криму як злочин геноциду. Внесок українського народу в перемогу над нацистською Німеччиною</p>	<p>оперувати поняттями «бліцкриг», «військовополонені», «воєнні злочини», «Голокост», «евакуація», «країна-агресор», «мобілізація», «нацистський новий порядок», «окупаційний режим», «остарбайтери», «похідні групи», «Праведники народів світу», «радянська/советська», «чорносвітники»</p>
	<p>встановити хронологічну послідовність і синхронізувати події Другої світової війни в Україні та поза її межами</p>
	<p>розповідати на основі карти про оборонні та наступальні операції на території України</p>
	<p>пояснювати передумови, сутність українського визвольного руху та його військово-політичної формації – УПА; Голокосту, геноциду ромів, тактики «випаленої землі», депортацій етнічних груп і народів; Волинської трагедії</p>
	<p>визначати наслідки Другої світової війни для України; масштаби втрат українського народу</p>

Всесвітня історія, 10 клас

Розділ програми	Очікувані результати
<p>Розділ 1. ПЕРЕДУМОВИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ. ВІЙНА ТА РЕВОЛЮЦІЇ</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: Людина та суспільство в добу Великої війни та революцій</p>	<p>пояснювати поняття геноцид», «геополітика», «Перша світова війна»</p>
	<p>визначати особливості повсякденного життя під час війни, статус жінки в суспільстві в період війни</p>
	<p>характеризувати передумови і результати Першої світової війни; причини і наслідки приходу до влади в Росії більшовиків</p>
	<p>оцінювати основні політичні, економічні та світоглядні наслідки Першої світової війни та революцій у країнах Європи</p>
<p>Розділ 2. ОБЛАШТУВАННЯ ПОВОЄННОГО СВІТУ</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: наслідки Першої світової війни, формування Версальсько-Вашингтонської системи та її суперечності</p>	<p>пояснювати поняття «контрибуція», «репарація», «система колективної безпеки»</p>
	<p>визначати вплив «14 пунктів» Вудро Вілсона на встановлення повоєнного світового устрою; цілі та організацію діяльності Ліги Націй</p>
	<p>характеризувати суперечності Версальсько-Вашингтонської системи</p>
	<p>оцінювати рішення Паризької та Вашингтонської конференцій із позицій інтересів «великих» і «малих» держав</p>

<p>Розділ 3. ПРОВІДНІ ДЕРЖАВИ СВІТУ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: Виклики міжвоєнного часу; Європа перед вибором між демократією та авторитаризмом (комуністичний, фашистський та нацистський тоталітарні режими)</p>	<p>пояснювати поняття «авторитаризм», «комуністичний режим», «нацизм (націонал-соціалізм)», «нова економічна політика (неп)», «тоталітаризм», «фашизм», «проспериті»</p> <p>визначати особливості політики демократичних країн (США, Франції, Великої Британії) та імперського устрою СРСР/СССР, тоталітарних режимів в Німеччині та Італії</p> <p>характеризувати сутність протистояння між тоталітарними режимами та демократичними державами</p> <p>оцінювати світоглядне наповнення тоталітарних ідеологій, їхню спрямованість проти інтересів людини і засад людяності</p> <p>пояснювати поняття «королівська диктатура», «санация»</p>
<p>Розділ 4. ДЕРЖАВИ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: вибір між демократією й авторитаризмом</p>	<p>визначати сутність національних проблем у центрально-східноєвропейському регіоні</p> <p>характеризувати геополітичне становище Центрально-Східної Європи в міжвоєнний період</p> <p>оцінювати особливості авторитарних режимів у країнах Центрально-Східної Європи</p>
<p>Розділ 5. ДЕРЖАВИ АЗІЇ ТА ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: протиборство демократичних сил і диктаторських режимів в Латинській Америці</p>	<p>пояснювати «гандизм», «латифундія», «сіонізм»</p> <p>визначати особливості модернізаційних процесів у країнах Азії та Латинської Америки</p> <p>характеризувати економічне та суспільне життя населення в країнах Азії та Латинської Америки з позицій протистояння демократії та авторитаризму</p> <p>оцінювати значення антиколоніального руху в Індії та національного руху в Китаї</p>
<p>Розділ 6. ПЕРЕДУМОВИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: провал проекту системи колективної безпеки; співвідповідальність правлячих режимів нацистської Німеччини та СРСР/СССР за розпалювання Другої світової війни</p>	<p>пояснювати поняття «аншлюс», «політика “умиротворення”», «Судетська проблема»</p> <p>визначати причини та наслідки політики «умиротворення», радянсько/советсько-німецького зближення й укладання пакту Молотова-Ріббентропа</p> <p>характеризувати діяльність Ліги Націй в умовах загострення міжнародних відносин 1930-х рр.</p> <p>оцінювати політичну позицію та діяльність європейських лідерів в умовах назрівання війни</p>
<p>Розділ 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: виклики, які постали перед людством в умовах Другої світової війни</p>	<p>пояснювати поняття «антигітлерівська коаліція», «Голокост», «лендліз», «нацистський “новий порядок”», «рух Опору»</p> <p>визначати політичні, економічні та соціальні передумови і наслідки Другої світової війни</p> <p>характеризувати передумови і наслідки Голокосту та інших геноцидів; течії в русі Опору, стратегії виживання за умов окупаційних режимів</p> <p>оцінювати внесок держав-учасниць «антигітлерівської коаліції» в досягнення перемоги над нацистською Німеччиною і її союзниками</p>
<p>Розділ 8. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ ТА КУЛЬТУРА В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ ст.</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: зміни в культурі, повсякденному житті в умовах великих соціокультурних трансформацій, технологічного прогресу та політичних змін</p>	<p>пояснювати поняття «авангардизм», «масова культура», «модерн», «олімпійський рух»</p> <p>визначати тенденції в розвитку культури; найважливіші досягнення науки і техніки</p> <p>характеризувати зміни в повсякденному житті населення в першій половині ХХ ст.</p> <p>оцінювати вплив досягнень науки і техніки на розвиток культури, повсякденне життя людей та довкілля</p>

Історія України, 11 клас

Розділ програми	Очікувані результати
<p>Розділ 1.</p> <p>УКРАЇНА В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: УРСР – співзасновниця Організації Об'єднаних Націй (ООН). Переміщені особи з України. Репатріація. Депортація за «обміном населення» між УРСР та Польською Народною Республікою (1944–1946 рр.). Відбудова промисловості і становлення сільського господарства. Посилення проявів «культу особи» Йосифа Сталіна в УРСР. Національно-визвольний рух у 1944–1950х рр. на території України.</p>	<p>оперувати поняттями «відбудова», «депортація», «державний антисемітизм», «ждановщина», «культ особи», «лисенківщина», «операція “Вісла”», «операція “Захід”», «спецпоселення»</p> <p>характеризувати основні події і явища періоду: масові депортації та обміни населенням; «радянська» та репресії; український визвольний рух в 1944–1950-х рр.; ідеологічні кампанії</p> <p>визначати передумови та наслідки національно-визвольного руху, депортацій українців із західних областей УРСР та південно-східних областей Польщі, ідеологічних кампаній, їхнього впливу на суспільну свідомість</p>
<p>Розділ 2.</p> <p>УКРАЇНА В УМОВАХ ДЕСТАЛІНІЗАЦІЇ</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: XX з'їзд Комуністичної партії Радянського Союзу (КПРС). Десталінізація: зміст, ідеологічні обмеження. Децентралізація управління економікою та її вплив на промисловість і сільське господарство. Передання Кримської області до складу УРСР та її соціально-економічна інтеграція з Україною. «Шістдесятництво». Зародження дисидентського руху</p>	<p>оперувати поняттями «відлига», «воєнно-промисловий комплекс», «десталінізація», «децентралізація управління», «дисидент», «культ особи», «лібералізація», «раднар-госп», «реабілітація», «російщення», «шістдесятники»</p> <p>розповідати про події, пов'язані із десталінізацією і лібералізацією суспільного життя, модернізацією економіки, формуванням феномену «шістдесятництва» і розгортанням дисидентського, зокрема опозиційного руху, культурним життям і встановлювати їх послідовність</p> <p>характеризувати прояви, наслідки політики російщення українського суспільства</p> <p>визначати особливості політичного, економічного, соціокультурного розвитку УРСР у другій половині 1950-х – першій половині 1960х рр.</p>
<p>Розділ 3.</p> <p>УКРАЇНА В ПЕРІОД СИСТЕМНОЇ КРИЗИ СОЮЗУ РАДЯНСЬКИХ СОЦІАЛІСТИЧНИХ РЕСПУБЛІК</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: Зміни в системі влади. Неосталінізм. Активізація дисидентського руху: течії, форми та методи боротьби. Українська громадська група сприяння виконанню Гельсінських угод (Українська Гельсінська група / УГГ). Наростання економічної кризи і падіння життєвого рівня населення</p>	<p>оперувати поняттями «адміністративно-командна система», «депопуляція», «дефіцит», «застій», «компартийно-радянська номенклатура», «правозахисний рух», «розвинений соціалізм», «самвидав»</p> <p>пояснювати особливості економічного розвитку УРСР у другій половині 1950-х – 1960х рр. І в 1970-ті – на початку 1980х рр. прояви системної кризи тоталітарної імперії в УРСР</p> <p>схарактеризувати правозахисний рух в УРСР</p>

<p>Розділ 4.</p> <p>ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ, ЇЇ РОЛЬ У РОЗПАДІ СОЮЗУ РАДЯНСЬКИХ СОЦІАЛІСТИЧНИХ РЕСПУБЛІК</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії:</p> <p>Політика «перебудови-прискорення-гласності» та її наслідки в УРСР</p> <p>Чорнобильська катастрофа: передумови, позиція влади, заходи для подолання, наслідки.</p> <p>Виникнення націонал-демократичної, антикомуністичної опозиції</p> <p>«Декларація про державний суверенітет України»</p> <p>«Революція на граніті».</p> <p>Україна під час спроби державного перевороту в СРСР.</p> <p>«Акт проголошення незалежності України». Всеукраїнський референдум і вибори Президента України 1 грудня 1991 р.</p>	<p>оперувати поняттями «багатопартійність», «державна незалежність», «інфляція», «мітингова демократія», «неформальні організації», «опозиція», «плюралізм», «політика гласності», «політика “перебудови”», «прискорення», «суверенітет»</p>
	<p>визначати послідовність і суперечливість змін у політичному житті України напередодні і під час розпаду СРСР та пояснювати їхню сутність</p>
<p>Розділ 5.</p> <p>РОЗВИТОК УКРАЇНИ ЯК НЕЗАЛЕЖНОЇ ДЕРЖАВИ</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: Прийняття Конституції України 1996 р.. Президентські вибори 2004 р. «Помаранчева революція». Спроби встановлення авторитарного режиму в 2010–2013 рр. Утвердження ринкової економіки. Приватизація. Олігархат. Повернення кримськотатарського народу на історичну Батьківщину. Багатовекторність зовнішньої політики України та її наслідки. Будапештський меморандум</p>	<p>оцінювати спроби державного перевороту в СРСР у серпні 1991 р., його наслідки в Україні; ролі й місця України в загальносоюзних суспільно-політичних процесах у 1991 р.; значення відновлення Кримської АРСР</p>
	<p>оперувати поняттями «багатовекторність зовнішньої політики», «дефолт», «євроінтеграція», «корупція», «олігархічна система», «Помаранчева революція», «приватизація», «прожитковий мінімум», «тіньова економіка»</p>
	<p>визначати основні тенденції та протиріччя соціально-економічного розвитку України в 1991–2013 рр., ознаки формування олігархічної системи в Україні; суперечності пошуків Україною зовнішньополітичних орієнтирів</p>
	<p>пояснювати перебіг державотворчих процесів; важливість розвитку України як незалежної демократичної держави, її європейської інтеграції</p>
	<p>оцінювати значення Конституції України, запровадження національної валюти, проголошення курсу на євроатлантичну інтеграцію, суперечливі наслідки Будапештського меморандуму, значення «Помаранчевої революції»</p>

<p>Розділ 6.</p> <p>ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИБІР УКРАЇНИ. РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКА ВІЙНА</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: геополітичний вибір України: утвердження євроінтеграційного курсу. Зрив угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (ЄС). Євромайдан. Революція Гідності. Парламентські вибори 2014 р.. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Початок війни РФ проти України: окупація, анексія Криму, збройна агресія на сході України. Антитерористична операція/операція об'єднаних сил (АТО/ООС). Мінські домовленості</p> <p>Українське громадянське суспільство в обороні держави. Президентські вибори 2019 р. Широкомасштабне вторгнення російських військ на територію України: перебіг, результати</p>	<p>оперувати поняттями «безвізовий режим», «волонтерський рух», «гібридна війна», «денацифікація України», «добробат», «Євромайдан», «злочин агресії», «інтеграція», «кіборги», «колабораційна діяльність», «люстрація», «рашизм», «реімперіалізація», «російсько-українська війна», «русскій мір», «статус кандидата на членство в ЄС», «тимчасово окупована територія», «томос»</p>
	<p>визначати передумови, ознаки та наслідки збройної агресії Росії проти України</p>
	<p>пояснювати важливість для України повноправного членства в ЄС і (НАТО); міжнародної підтримки територіальної цілісності та державної незалежності України</p>
	<p>характеризувати широкомасштабне вторгнення 2022 р., злочини Російської Федерації в Україні як акт геноциду українського народу, захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки як обов'язкову умову незалежності</p>
	<p>оцінювати значення Революції Гідності; роль громадянського суспільства в розвитку української держави та забезпеченні її обороноздатності; можливі шляхи розвитку України в Європі та у світі</p>

Всесвітня історія, 11 клас

Розділ програми	Очікувані результати
<p>Розділ 1.</p> <p>ОБЛАШТУВАННЯ ПОВОЄННОГО СВІТУ</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: діяльність ООН, «Загальна декларація прав людини» та утворення «біполярного (двополюсного) світу»</p>	<p>пояснювати поняття «біполярний (двополюсний) світ», «соціалістичний табір», «холодна війна»</p>
	<p>визначати причини і наслідки розв'язування «холодної війни»</p>
	<p>характеризувати мету та механізми діяльності ООН; вплив «плану Маршалла» на відбудову повоєнної Європи і формування «двополюсного світу»</p>
	<p>оцінювати значення «Загальної декларації прав людини» (1948 р.) і міжнародних пактів про права людини (1966 р.) як основи сучасного міжнародного права</p>
<p>Розділ 2.</p> <p>ДЕРЖАВИ ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ ТА ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ: ФОРМУВАННЯ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: утвердження принципів громадянського суспільства, економічна і політична інтеграція Західної Європи; формування постіндустріального (інформаційного) суспільства</p>	<p>пояснювати поняття: «економічне диво», «науково-технічна революція», «рейганоміка», «тетчеризм»</p>
	<p>визначати роль США та ЄС у сучасних міжнародних відносинах</p>
	<p>характеризувати основні тенденції розвитку політичних систем країн Заходу в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.</p>
	<p>оцінювати значення утворення Європейського Союзу; внесок української діаспори в науково-технічну революцію</p>

Діагностика та компенсація освітніх втрат

<p>Розділ 3. ДЕРЖАВИ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ: ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: сталінська модель соціалізму та її втілення; розпад Радянського/Советського Союзу та падіння комуністичних режимів; політична, економічна та ідеологічна експансія російської Федерації.</p>	<p>пояснювати поняття «гласність», «оксамитова революція», «перебудова», «Празька весна», «шокова терапія»; визначати причини розпаду СРСР/СССР і падіння комуністичних режимів у Центрально-Східній Європі; роль країн Центрально-Східної Європи в сучасних міжнародних відносинах</p> <p>характеризувати особливості втілення сталінської моделі соціалізму в країнах Центрально-Східної Європи; трансформаційні процеси в країнах Центрально-Східної Європи на зламі 1980–1990-х рр.</p> <p>оцінювати значення розпаду СРСР/СССР і падіння комуністичних режимів у Центрально-Східній Європі</p>
<p>Розділ 4. РОЗПАД КОЛОНІАЛЬНИХ ІМПЕРІЙ. КРАЇНИ АЗІЇ, АФРИКИ, ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: основні тенденції розвитку країн Азії, Африки та Латинської Америки; розпад колоніальних імперій</p>	<p>пояснювати поняття «апартеїд», «Арабська весна», «деколонізація», «ісламська революція», «рух Неприєднання»</p> <p>визначати особливості соціально-економічного та політичного розвитку країн Латинської Америки</p> <p>характеризувати причини й особливості «культурної революції» в Китаї; «японського економічного дива», «чотирьох модернізацій» Ден Сяопіна, «близько-східної проблеми»</p> <p>оцінювати значення розпаду колоніальних імперій</p>
<p>Розділ 5. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ</p> <p>Основні ідеї/змістові лінії: протистояння НАТО і ОВД; «холодна війна», проблема міжнародного тероризму; російсько-українська війна</p>	<p>пояснювати поняття «багатополярний світ», «гібридна війна», «Карибська криза», «концепція “русского міра”», «міжнародний тероризм», «розрядка»</p> <p>визначати характер російсько-української війни</p> <p>характеризувати причини, ознаки, динаміку та наслідки «холодної війни», міжнародного тероризму; імперіалістичної політики російської федерації та політики «умиротворення» агресора</p> <p>оцінювати значення міжнародної «антипутінської коаліції», злочини російських агресорів проти народу України</p>

Приклади завдань, за допомогою яких можна діагностувати освітні втрати. Оскільки карти очікуваних результатів учнів структуровані за розділами навчальної програми, рекомендуємо будувати завдання для перевірки також за цим принципом, спираючись на визначений у картах зміст (ідеї, змістові лінії) та навчальні результати. Нижче наведені приклади кількох способів з'ясування рівня освітніх втрат, побудовані за такою структурою.

Тестові завдання. Використання тестових завдань може відіграти вагомую роль у компенсації освітніх втрат з історії. Адже тестування є інструментом для вимірювання рівня навчальних досягнень учнів та виявлення прогалин в їхніх знаннях. Тому тестування дасть змогу вчителю обрати більш ефективні методи/методики/технології навчання та вирішити, які теми/аспекти тем потребують більшої уваги під час викладання за скороченою програмою. Водночас тестові завдання можуть допомогти учням здійснити самооцінювання й визначити ті теми/аспекти теми, над якими їм потрібно працювати більш посилено.

При цьому важливо враховувати те, що тестування зазвичай обмежене певними форматами завдань, що не завжди дає можливість перевірити різноманітні знання та навички учнів, зокрема рівень їхньої креативності та критичного мислення. Також слід пам'ятати про можливість вгадування учнями правильної відповіді, що робить результати тестування менш достовірними. Відповідно, необхідно комбінувати різні методи оцінювання, щоб отримати максимально об'єктивну картину рівня навчальних досягнень учнів.

Особливість тестів, що вимірюють рівень і зміст навчальних втрат учнів за пропонованою методикою полягає у певному алгоритмі їх створення. Основою для розробки тесту є права колонка карт очікуваних результатів, де визначені кілька (4–5) основних результатів опанування

учнями того чи того розділу. Наприклад, розділ 5. Українські землі у складі Австро-Угорщини в другій половині XIX ст. (Історія України, 9 клас) передбачає досягнення таких результатів:

- оперувати поняттями «кооперативний рух», «народовці/українофіли», «нова ера», «органічна праця», «радикали», «русофіли/москвофіли», «український П'ємонт»;
- пояснювати причини виникнення і різницю у поглядах москвофілів і народовців;
- характеризувати процес виникнення політичних партій, прояви пореформених процесів в економіці і соціальній сфері;
- оцінювати значення національного руху і політичних партій у розвитку національної свідомості українців, роль кооперативного руху у гуртуванні українського населення і розвитку економіки українських територій.

Отже, маємо 4 групи результатів, які потрібно перевірити. Для ефективної організації роботи передбачаємо, що виконання тесту потребуватиме 25–30 хв., щоб наприкінці, перевіривши його (наприклад, самооцінкою за еталоном), учитель міг визначитися з подальшою роботою з ліквідування виявлених прогалин. Тест на 25–30 хв. має містити не більше 12–15 тестових завдань. Таким чином, на кожен з навчальних результатів пропонуємо учням 3–4 завдання.

Для перевірки результату 1 (визначати поняття/оперувати поняттями) можна використати, зокрема, такі типи тестових завдань:

- на вибір визначення поняття з кількох запропонованих (3–4 варіанти);
- на вибір ознак поняття з запропонованих;
- співставлення кількох понять і визначень;
- на заповнення «комірок» у тексті запропонованими поняттями.

Для перевірки результату 2 (пояснювати причини, наслідки тощо) найкраще підходять тестові завдання з кількома варіантами відповідей, де дистракторами будуть причини (наслідки), серед яких – і некоректні формулювання. Так само можна використовувати й текст із пропущеними словосполученнями. Результат 3 (характеризувати процес, явище, діяльність особи тощо) можна перевірити теж за допомогою тестових завдань із кількома варіантами відповідей. При складанні таких тестів виходимо з того, що характеристика – це перелік ознак того чи іншого явища, процесу. Вони і складуть основу завдання.

Найбільш складним для складання тестового завдання є результат «оцінювати» чи «висловлювати ставлення», «формулювати оцінне судження», що більше орієнтований на розгорнуту відповідь. Якщо учитель перевіряє цей результат за допомогою тестового завдання, то це можуть бути завдання з кількома варіантами відповідей, які підтверджують ту чи іншу оцінку, на кшталт: Подія мала велике значення, оскільки: 1...2...3...4... Або з кількох оцінювальних висловлювань учень має обрати те, що відповідає оцінці події тощо. Проте ефективніше цей результат перевіряти у вигляді розгорнутих відповідей.

Приклад діагностувального тесту із розділу «Матеріальний і духовний світ європейського Середньовіччя» (Всесвітня історія. 7 клас.)

1. Чи сприяла церква в середні віки розвитку освіти?

А. ТАК

Б. НІ

Відповідь: А

2. Хто винайшов книгодрукування в Європі?

А. Джовані Бокаччо

Б. П'єр Абеляр

В. Йоганн Гутенберг

Г. Тома Аквінський

Відповідь: В

Діагностика та компенсація освітніх втрат

3. Хто з європейців вперше описав подорож до Китаю та Центральної Азії?

А. Джотто ді Бондоне

Б. Роджер Бекон

В. Юрій Дрогобич

Г. Марко Поло

Відповідь: Г

4. Із запропонованого переліку оберіть ТРИ риси, притаманні культурі Раннього Відродження?

А. інтерес до культурної спадщини Античності

Б. поширення переважно в Османській імперії

В. пануюча роль церкви та аскетичності в культурі

Г. гуманістичний світогляд

Д. розквіт романського стилю в архітектурі

Е. світський характер культури

Відповідь: А, Г, Е.

5. Визначте, яка пам'ятка Середньовіччя зображена на ілюстрації:

А. Православна ікона

Б. Пам'ятка образотворчого мистецтва Раннього Відродження

В. Книжна мініатюра доби Раннього Середньовіччя

Г. Вітраж Шартрського собору

Відповідь: Б

6. Із переліку оберіть ДВА твердження, які характеризують вплив винайдення книгодрукування на розвиток європейської культури:

А. Поширення грамотності серед населення

Б. Книги стали рідкістю, й коштували вони дорого

В. Книгодрукування негативно вплинуло на розвиток європейської культури

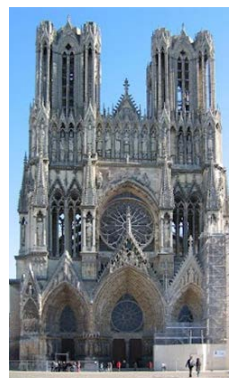
Г. Перші масові книжні сприяли поширенню нових ідей та художніх творів

Відповідь: А, Г.

7. Яка з наведених нижче архітектурних пам'яток не належить до романського стилю?

А. Абатство Марія Лаах, Німеччина

Б. Церква Святого Пантелеймона, неподалік Галича, Україна

В. Церква Святого Кршевана, головний фасад, Задар, Хорватія

Г. Собор Богоматері в Реймсі (Реймський собор), Франція

Відповідь: Г

8. Із переліку оберіть ДВА твердження, яке характеризує наслідки виникнення університетів в середні віки:

- А. Збільшення кількості освічених людей
- Б. Збільшення кількості безробітних
- В. Розвиток науки та освіти
- Г. Занепад мистецтва

Відповідь: А, В.

9. Установіть відповідність між поняттями та їх визначеннями:

А гуманізм	1. релігійне вчення, що заперечує догми та обряди панівної церкви
Б університет	2. світогляд, який визнає найвищою цінністю людину
В інквізиція	3. вищий навчальний заклад, який поєднує підготовку фахівців із багатьох галузей знань із науковими дослідженнями
Г єресь	4. розслідувально-судова організація, що діяла в католицькій церкві з XIII ст. з метою боротьби з єретичними поглядами

Відповідь: А-2, Б-3, В-4, Г-1.

Діагностика та компенсація освітніх втрат

10. Уявіть себе мистецтвознавцем. На основі фотозображень Шартрського кафедрального собору Діви Марії оберіть ТРИ ознаки готичного стилю в архітектурі:

Західний фасад Шартрського собору

Внутрішній інтер'єр

Фрагмент вітражу «Богородиця з прекрасного скла»

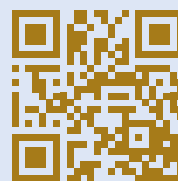
Ознаки:

- А.** стрілчасті арки
- Б.** будівлі з товстими масивними стінами, схожі на фортеці
- В.** невисокі вікна, що нагадують бійниці
- Г.** великі вікна з вітражами
- Д.** напівкруглі арки
- Е.** високі будівлі, наче спрямовані в небо

Відповідь: **А, Г, Е.**

Для проведення тестування учнів корисними/помічними є різноманітні онлайн-сервіси з великим вибором функціоналу та можливостями автоматичної перевірки результатів їх проходження учнями. Один з найпростіших і зручних сервісів – Google Forms. За наведеним нижче покликанням можна побачити завдання в Google Forms та пройти пробне тестування.

Тестові завдання для діагностики навчальних досягнень учнів 7 класу з теми «Матеріальний і духовний світ Європейського Середньовіччя»

bit.ly/3MjkJND

Діагностування рівня навчальних втрат учнів за допомогою запитань і завдань для усного/письмового опитування. Інструментом визначення навчальних втрат учнів можуть бути усні та письмові завдання, запропоновані за тим чи іншим розділом навчальної програми відповідно до поданих карт. Такі завдання формулюють на основі результатів опрацювання розділу, поданих у правій колонці таблиці наведених вище карт. Кожен із визначених результатів вчитель переформулює у вигляді кількох запитань/завдань.

Усні завдання передбачають опитування учнів (залік, колоквиум) і вимагають додаткового часу. Вчитель може оптимізувати цей процес, запропонувавши учням взаємоопитування, а потім вибіркове опитування учнів за окремими запитаннями.

Письмова робота може передбачати творчі завдання, які цікавіші для учнів, однак потребують чітких зрозумілих (вимірюваних) критеріїв оцінювання. Або ж вони мають бути за

характером в основному репродуктивними з елементами перетворювальних завдань (складання таблиць, послідовностей, схем, пояснень, наведення прикладів тощо).

Приклади завдань до розділу «Високе Відродження. Реформація в Західній Європі» (Всесвітня історія, 8 клас).

- Назвіть у хронологічній послідовності основні події Реформації в Західній Європі (у межах Програми). Зіставте події, явища Реформації з Ранньомодерним часом.
- Визначте й поясніть характерні ознаки Високого Відродження як культурно-історичної епохи.
- Наведіть приклади змін та неперервності в історії європейського суспільства.
- Назвіть/покажіть на карті території поширення католицизму, протестантизму; локалізацію культурно-історичних пам'яток Високого Відродження; культурні центри Європи Раннього Нового часу.
- Визначте, як релігійні чинники впливали на економічний розвиток держав/міграційні процеси Європи.
- Визначте взаємозв'язок політичних, економічних, соціальних, культурних чинників Реформації та Контрреформації; Високого Відродження та Бароко.
- Поясніть різницю трактувань світу природи та людей католиком, православним, протестантом.
- Використайте літературно-мистецьку інформацію для характеристики епохи Реформації та Високого Відродження.
- Охарактеризуйте добу Відродження як епоху гуманізму.
- Проаналізуйте причини й наслідки утисків протестантів.
- Висловіть судження, як належність людини до різних спільнот та зовнішні чинники впливають на формування її поглядів та переконань.
- Сформулюйте й аргументуйте власну думку стосовно подій часів Високого Відродження та Реформації в Західній Європі.

Завдання для групової роботи

Об'єднайтесь у групи й підготуйтеся для обговорення таких запитань:

- Яку людину гуманісти вважали своїм ідеалом?
- Чим ставлення гуманістів до людини відрізнялося від середньовічного?

За самостійно визначеними критеріями доберіть інформацію для виконання завдання, аргументуйте свій вибір. Оцініть свою роботу й роботу інших учасників групи.

Аудит як інструмент вимірювання рівня навчальних досягнень учнів з історії. Для визначення рівня опанування учнями основними знаннями та рівня сформованості вмінь, передбачених навчальною програмою з історії, ефективним може бути аудит – спеціальний опитувальник для самоперевірки/ самооцінювання учнями на основі показників, що відповідають поданим у пропонованих картах навчальним результатам.

У такому опитувальнику використовують 2 типи запитань:

- запитання, що передбачають відповіді «так» або «ні» (наприклад, чи знаєте ви, чи вмієте ви та ін.) – вони фіксують факт наявності/відсутності в учня знань/умінь;
- запитання, що передбачають «шкалу відповідей», наприклад, бальну – від 1 до 5 балів, що означає: 1 – «не можу», 2 – «маю певні уявлення», 3 – «можу дати пояснення», 4 – «можу ґрунтовно пояснити і навести приклади», 5 – «впевнений/впевнена у своїх знаннях/ уміннях».

Вибір запитань для аудиту має відповідати правій колонці карти навчальних результатів у обраному вчителем для перевірки розділі навчальної програми.

Діагностика та компенсація освітніх втрат

Аудит учні можуть заповнювати у паперовому (роздрукованому) або електронному вигляді (тоді потрібно вкласти його у Google форму або в іншу відповідну програму).

Після заповнення аудиту радимо обговорити з учнями їхні результати і попросити їх визначити свої індивідуальні завдання/індивідуальний план з опрацювання розділу програми. Варто також домовитись про термін остаточного контролю опанування матеріалу учнями і форму такого контролю. Наприкінці цього терміну варто запропонувати учням ще раз пройти цей аудит як вихідний, що дасть змогу визначити рівень «просування» кожного учня в темі. Однак у цьому випадку його потрібно доповнити усним опитуванням/тестом або контрольною роботою/творчим завданням.

Перед заповненням аудиту важливо поінформувати учнів, що це не змагання і що тут немає правильних/неправильних відповідей, а лише правдиві/неправдиві. Варто також надати їм інструкцію, наведену нижче.

Приклад аудиту до розділу 1 «Виникнення Русі-України» (Історія України 7 клас).

Інструкція для учнів:

Індивідуально заповніть опитувальник (табл. 7.6.1), зберігаючи нумерацію пунктів і підпунктів.

Відповідайте на запитання правдиво, ставлячи потрібні позначки. Вибирайте відповідь «так» або «ні», а там, де стоять цифри, позначайте одну з них (завважте, що 1 – це «не можу», 2 – «маю певні уявлення», 3 – «можу дати пояснення», 4 – «можу ґрунтовно пояснити і навести приклади», 5 – «впевнений/впевнена у своїх знаннях/уміннях»).

Візьміть до уваги, що це ваш власний контроль того, що ви знаєте/вмієте. Тут немає правильних або неправильних відповідей. Не зволікайте й довго не роздумуйте. Якщо запитання вам не зрозуміле, зверніться по допомогу до вчителя. Звертайте увагу на нові для вас терміни й поняття.

Таблиця 7.6.1

Опитувальник самоперевірки

Запитання	Можлива оцінка	Моя оцінка
1. Що я знаю про передумови утворення держави в слов'ян, які жили на теренах сучасної України		
1. Я можу назвати літописні племена слов'ян, які жили на теренах сучасної України	1 2 3 4 5	
1.2. Я можу показати на карті території розселення літописних слов'янських племен на теренах сучасної України	так / ні	
1.3. Я можу пояснити поняття «Русь» («Русь-Україна»)	1 2 3 4 5	
1.4. Я можу назвати час виникнення русі як військово-торгової спільноти	так / ні	
1.5. Я можу описати спосіб життя (господарство, побут, організацію суспільства і влади, світосприйняття) слов'ян, які жили на теренах України	1 2 3 4 5	
2. Що я знаю про заснування Києва		
2.1. Я знаю, що розповідає літопис про заснування Києва	1 2 3 4 5	
2.2. Я знаю офіційно прийняту дату заснування Києва	так/ні	

2.3. Я можу пояснити роль міста Києва у виникненні Русі	1 2 3 4 5	
2.4. Я можу на підставі доступних джерел скласти історичний портрет одного з перших правителів Києва	1 2 3 4 5	
2.5. Я можу назвати сучасні пам'ятники засновникам Києва	так/ні	
3. Що я знаю про виникнення києворуської державності		
3.1. Я можу назвати час виникнення русі як державного утворення	так / ні	
3.2. Я можу пояснити поняття: «данина» «дружина» «князь» «печеніги» «хозари» «язичництво»	1 2 3 4 5 1 2 3 4 5 1 2 3 4 5 1 2 3 4 5 1 2 3 4 5	
3.3. Я можу розмістити у хронологічній послідовності відомості про ранню Русь	так/ні	
3.4. Я можу пояснити значення торгового шляху «з варяг у греки» в розвитку ранньої Русі	1 2 3 4 5	
3.5. Я можу висловити аргументовані судження щодо ролі перших князів у становленні держави Русь	1 2 3 4 5	
4. Що я знаю про руських князів/княгиню середини IX–X ст.		
4.1. Я можу назвати руських князів і княгиню середини IX–X ст.	так / ні	
4.2. Я можу розмістити в хронологічній послідовності згадки в історичних джерелах про руських князів/княгиню середини IX–X ст.	1 2 3 4 5	
4.3. Я можу показати на карті напрямки походів руських князів/ княгині середини IX–X ст.		
4.4. Я можу на підставі доступних джерел скласти історичний портрет одного з князів/княгині середини IX–X ст.	1 2 3 4 5	
4.5. Я можу висловити аргументовані судження щодо діяльності (політичної, господарської, культурної, релігійної та ін.) та її результатів руських князів і княгині середини IX–X ст.	1 2 3 4 5	

Таке структурування діяльності вчителя щодо виявлення й усунення навчальних втрат, на нашу думку, допоможе оптимізувати цей процес як із погляду часу, так і зусиль вчителя й учнів на його реалізацію.